

Pappen en nathouden

Slim beregenen nodig onder extreem droog weer

Nederland zucht dit jaar onder een extreem droog en warm voorjaar. Sportveldenbeheerders staan, zo vlak voor de uitvoering van het groot onderhoud, daarom voor een lastig probleem.

Auteur: Guy Oldenkotte

Het weer in ons land is dit jaar bijzonder extreem. Van koud en veel sneeuw in de winter ging het razendsnel over naar warm en (te) weinig neerslag. De gevolgen bleven niet onopgemerkt. Voor diverse delen van het land werd een code rood afgekondigd terwijl elders bos en heidegronden opgingen in verschillende branden. Begin mei kondigden diverse waterschappen door heel het land aan dat ze zich voorbereidden op een beregeningsverbod en dat, voor het eerst in ruim acht jaar, zoetwater wordt omgeleid om een tekort aan zoetwater in West-Nederland tegen te gaan. In de omgeving van Hardenberg en Ommen liep het neerslagtekort sinds april en mei dit jaar op tot tussen de 80 en 120 mm terwijl delen in het westen van het land een tekort hadden van 150 mm. Op 27 mei dit jaar was de situatie erger dan in 1976, de laatste keer dat droog en warm weer sportveldenbeheerders voor een uitdaging stelde. De situatie is zelfs dermate ernstig, dat het kabinet besloot om een speciaal debat te houden waarin de droogteproblematiek wordt besproken. Ook kwam het 'Management

Team Watertekorten' tezamen, voor het eerst in acht jaar. Volgens staatssecretaris Joop Atsma is de situatie dusdanig, dat alleen dagenlange regenval over een periode van twee weken voldoende zou zijn om het tij te doen keren. Maar meteorologen van het KNMI achten de

kans klein dat dit zal gebeuren of dat daar op korte termijn verbetering in zal komen. "Het begint een beetje structureel te worden dat we te kampen hebben met een natte winter en een droog voorjaar", stelt Jan Coppens van Smits Veldhoven. "Het probleem is echter wel dat het

Meten is weten.

gras in maart en april moet gaan groeien en zonder neerslag wordt dat lastig." Volgens Claire Vos van de Universiteit van Wageningen is de huidige droogte wel te verklaren. "Het klimaat is duidelijk aan het veranderen en zal op termijn in Nederland ook anders worden dan we in het verleden gewend waren. Maar het is lastig te voorspellen op welke termijn dat zal zijn. Wel zullen we in de toekomst te maken krijgen met meer extremen qua temperatuur en neerslag."

Groot onderhoud

De huidige situatie stelt sportveldenbeheerders voor een dilemma. Nu de zomerstop zich heeft aangediend, wensen veel gemeenten de velden op korte termijn klaar te maken voor de start van de nieuwe competities. "Door het droge, goede weer is het groot onderhoud zeer goed uit te voeren", zegt Kees Haaksman van de firma Agterberg in een eerste reactie. "Het voordeel bij deze weersomstandigheden is dat het straatgras zich niet explosief vermeerdert. Zeker bij gesloten veldbeemdmatten heeft het straatgras weinig kans zich te ontwikkelen." Maar Haaksman erkent dat uitblijven van neerslag op termijn voor problemen kan zorgen. "Men heeft water nodig om het graszaad te laten kiemen en ontwikkelen. Als de natuur dat niet levert, moet dat door middel van beregening worden verstrekt. Als beregenen op de bon gaat, wordt het een lastiger verhaal om de velden voor het nieuwe seizoen weer van een optimaal gewortelde grasmat te voorzien." Henno den Engelse van Aquaco noemt het doen van groot onderhoud zonder water zelfs nutteloos. "In de praktijk blijkt dat water essentieel is voor onderhoud en het is nu de periode voor groot onderhoud. Sportveldenbeheerders hebben neerslag hard nodig voor het ontkiemen van het gras." Graszaadveredelaar Limagrain geeft daarom het advies de situatie per veld te bekijken omdat een gebrek aan water de stabiliteit van een veld niet ten goede komt. De industrie van graszaadveredelaars volgt de ontwikkelingen sowieso op de voet. "Veel gemeenten gebruiken een combinatie van 75 procent Engels raaigras en 25 procent veldbeem. Het duurt zo'n acht à twaalf weken om volledig te vestigen op een veld. Fifty/fifty (50 procent Engels raai met 50 procent veldbeemdgras) kan ook, maar dat vraagt een nog veel langere rustperiode van het veld. Die rustperiode kan oplopen van twaalf tot zestien weken. Tegenwoordig testen we raaigras echter ook onder extreme omstandigheden, nu het klimaat steeds vaker

extremen kent", zegt Lex van der Weerd van veredelaar Barenbrug. De ontwikkelingen hebben de veredelaars van Barenbrug wel aan het denken gezet voor nieuwe combinaties. "Gemeenten zouden misschien eens moeten overwegen over te gaan op rietzwenkgras wanneer droogteproblemen ieder jaar grote parten spelen. Als je kijkt naar de opbouw van de meeste velden in ons land, dan is daar vaak een laag van dertig à veertig centimeter geel zand met daarbovenop een humusrijke laag van enkele centimeters waarin het gras wortelt. Raaigras wortelt maximaal 35 centimeter diep en vereist daarom veel beregening vanwege het gebrek aan voeding in de laag geel zand. Rietzwenkgras daarentegen wortelt zo'n zestig centimeter tot zelfs een meter diep en zal dus uiteindelijk wel het vocht zelfstandig weten te vinden." Volgens Kees Haaksman kunnen mineralen een oplossing bieden. "Wij voegen aan onze Fibreturf-constructies een mineraal toe dat Axis heet. Daardoor wordt nu ook veel extra vocht vastgehouden. Dit is, tezamen met het gebruik van de juiste grassoorten, een weg om de extremen de baas te blijven." Maar Haaksman erkent dat problemen met gras als gevolg van het uitblijven van (voldoende) water, niet zijn te voorkomen. Hoewel de zomer droog zal zijn, is de verwachting dat vanaf juli of augustus Nederland te maken krijgt met hevige neerslag. "Mocht dat zo zijn, dan zal het voor het gras weinig uitmaken zolang de vegetatie goed staat. Maar sportveldenbeheerders moeten wel oppassen dat ze niet in de problemen komen door bemesting die wegstroomt en daarmee onbereikbaar wordt voor Engels raai en veldbeemd. Rietzwenk kent dat probleem echter niet of nauwelijks", aldus Van der Weerd.

Slim beregenen

Het uitblijven van natuurlijke neerslag dwingt de sportveldenbeheerders de benadering van beregening te heroverwegen, om dat beetje dat er is maximaal te benutten. "Maar ja, de wetgeving stelt dat je grasland, waar sportparken en golfbanen ook onder vallen, pas mag beregenen vanaf 1 juni en dan alleen vanaf 17.00 uur tot 11.00 uur. Na 1 augustus mag je 24 uur per dag beregenen. Voor 1 juni mag alleen beregend worden na doorzaaien of het injecteren van mest. Ik verwacht niet dat de waterschappen die houding zullen wijzigen. Voor 2014 zie ik geen verandering in die houding komen. Integendeel, ik heb gemerkt

Is het nu tijd om groot onderhoud te doen?

dat de waterschappen juist strenger aan het controleren zijn", merkt Jan Coppens. Voorlopig zal het probleem dus nog wel even blijven. Hoewel Nederland per saldo een wateroverschot heeft, dankzij de aanvoer uit het midden en oosten van Europa, is betere benutting van de beschikbare hoeveelheid essentieel. De droogte en toenemende milieubewustheid dwingen gemeenten er bovendien toe het voorbeeld te zetten. "Je ziet dat steeds meer gemeenten overstappen op het automatiseren van beregening. Waar je met handbediende systemen bewust moet plannen om voldoende mankracht beschikbaar te hebben om het systeem te verplaatsen, stellen de huidige geautomatiseerde systemen de sportveldenbeheerder in de gelegenheid om de beregening van afstand te bedienen op de momenten dat het het meest noodzakelijk is. Je bent dan ook niet langer afhankelijk van ondersteuning. Zolang je een internetverbinding hebt, kun je het aanpassen zoals je het wilt", stelt Den Engelse. "Maar om een optimaal resultaat te bereiken is het belangrijk dat men daarbij over de juiste gegevens beschikt. Dit kan bijvoorbeeld met een weerstation", merkt Jan Coppens op. "Ik zeg altijd: meten is weten. Daarom raden wij altijd aan om bij de aanschaf van een beregeningssysteem ook een mobiele vochtmeter aan te schaffen om hiermee te meten wat men aan het doen is. Deze investering beschouwen velen als overdreven. Men vertrouwt liever op de extern

Is het nu tijd om groot onderhoud te doen?

verkregen waarden die meestal gratis zijn, maar niet altijd iets zeggen over de waarden in jouw veld." Voor de aanschaf van een haspel op een sportpark ben je met zo'n zeventienduizend euro wel klaar. Een automatisch beregeningssysteem kost tussen de zeven- en negenduizend euro per veld, afhankelijk van de omvang van het sportpark. "Het voordeel van automatische systemen is uiteraard dat het veel arbeid bespaart en dat het systeem precies beregent wat je ingesteld hebt. Zeker omdat de beregening bij voorkeur 's nachts moet plaatsvinden, omdat je dan minder last hebt van verdamping of van wind, kan een automatische beregening een optimaal resultaat bereiken. Bovendien geeft beregening 's nachts het voordeel dat je dat doet tegen een goedkoper stroomtarief en is de aanslag van ijzer, dat meestal in het water zit, minder. Er zal dus aanmerkelijk minder roestvorming op borden en andere obstakels optreden." Volgens Coppens wordt in een toenemend aantal gemeenten de kennis over en besturing van watersystemen gecentraliseerd. "De verantwoordelijkheid voor de beregening

van sportvelden werd in het verleden vaak overgelaten aan de clubs. Helaas wordt hier niet overal goed mee omgegaan en we merken dat gemeenten daar die taak terugnemen zodat ze het centraal kunnen beheren, eventueel vanaf een laptop." Toch erkent Den Engelse dat automatische beregening niet per definitie de oplossing is. "Bernard van den Bosch van

Kees Haaksman

de gemeente Rotterdam is uitgeroepen tot Fieldmanager van het Jaar, maar hij beschikt niet over een automatisch beregeningssysteem. Daaruit blijkt wel dat het systeem alléén niet voldoende is, maar dat kennis van de lokale omstandigheden ook belangrijk is."

Van de wal in de sloot?

De huidige ontwikkelingen doen menig oudgediende denken aan het 'rampjaar 1976', toen Nederland zuchtte onder een extreem droog jaar. Volgens het KNMI gaat de trend vanaf april dit jaar gelijk op en ziet het er zelfs naar uit dat mei en juni nog droger zullen zijn dan 25 jaar geleden. Sommige meteorologen voorspellen dat het weer in juli en augustus zal omslaan. De verwachting is dat er in augustus verschillende stortbuien zullen plaatsvinden. "Dat is niet echt een goede ontwikkeling. Te veel regen of beregening is slechter dan te weinig", stelt Den Engelse. Arjan Krijnen van Verhoeve Watertechniek voorziet echter nog een ander probleem dat in de toekomst de kop kan opsteken. "Als het zo doorgaat, dan zal er in de toekomst meer gebruikgemaakt moeten gaan worden van oppervlaktewater. In dat geval krijg je te maken met het probleem van algen en die kunnen voor problemen op het veld zorgen. Om dat te voorkomen, adviseren wij om niet alleen te kijken naar de capaciteit en de systemen die men wil gebruiken, maar ook naar de kwaliteit van het te gebruiken water. Dat kan door een quick scan te laten uitvoeren om duidelijk te krijgen wat de kwaliteit van het water is en of men algen kan verwachten." Het is in dat opzicht te hopen dat de droogte spoedig voorbij zal zijn en voorlopig weg zal blijven, om een escalatie van problemen te voorkomen.

Lex van der Weerd